Hvordan ny positionering af studerende kan ændre læring og undervisning i højere uddannelser

– udvikling i den liminale fase

Af Gitte Xenia Rymark, juni 2024

Kan vi anvende liminalitet inden for uddannelsesvidenskab til at udvikle nye måder at forstå og gennemføre lærings- og undervisningsansvar på? Hvordan påvirker et skift i læringsansvaret læringskvaliteten? Kan vi udfordre vores grundlæggende forståelser af uddannelse og læring ved at fremme læring gennem brug af liminale positioner og refleksion?

På Bacheloren i Uddannelsesvidenskab observerede jeg en underviser på Aarhus Universitet, som fik skabt 'et andet læringsrum', end hvad vi som 2. årsstuderende var vandt til. Fysisk befandt vi os i de samme rammer som altid, men til disse forelæsninger skete der noget andet. Underviseren forklarede, at vedkommende ikke var positioneret over eller under os studerende. Vi blev alle inviteret ind i et legende refleksionsrum, hvor vi sammen kunne skabe et læringsfællesskab med et delt ansvar.

PowerPoint-præsentationerne var væk, og rummet var i stedet fyldt med ord, bøger, papir, sætninger, tavlekridt, post-its, tanker, samtaler og refleksion. Denne underviser lykkedes med at skabe et rum, hvor læring fandt sted på nye måder. Et rum som ikke var lig noget andet på uddannelsen. Vi blev som studerende positioneret på en helt ny måde i læringskonteksten og befandt os *mellem* rollen som studerende og underviser, da vores spørgsmål og refleksioner blev budt ligeværdigt velkommen som en del af selve skabelsen af viden i rummet. Underviseren havde positioneret sig selv på en ny måde, hvilket skabte plads til andre nye positioneringer, læring gennem liminalitet og ansvar i læringsrummet. Til denne undervisers forelæsninger var der et markant øget fremmøde, samt større aktivitet, refleksion og dialog og et forsigtigt bud kunne være, at der ses en sammenhæng mellem nye positioneringer i klasserummet og læringskvaliteten.

Denne observation bakkes op af et projekt på uddannelsesinstitutionen Bryn Mawr College lige udenfor Philadelphia, hvor man mellem 2007 og 2010 lavede et større feltstudie (Students as Learners and Teachers - SaLT), som inkluderede 55 studerende og 104 fakultetsmedlemmer. Man placerede bachelorstuderende som konsulenter for universitetsfakultetets medlemmer. De skulle arbejde med spørgsmål om undervisning og læring i klasserummet på hhv. Bryn Mawr College og i det nærliggende Haverford Kollegium. SaLT havde til formål at skabe nye strukturer, inden for hvilke alle medlemmer af campus - fakultet, ansatte og studerende – kunne interagere som lærere, elever og kolleger. Som resultat af dette projekt skrev Alison Cook-Sather og Zanny Alter artiklen: '*What Is and What Can Be: How a Liminal Position Can Change Learning and Teaching in*

Higher Education', som denne artikel hovedsageligt er baseret på.

De ønskede med projektet at fremme en kultur på Bryn Mawr College, baseret på principper om lighed, som opfordrede alle deltagere til at gå ind i liminale tilstande for at krydse grænserne mellem etablerede stillinger og roller. Denne kultur er stadig i 2024 illustreret på Bryn Mawr Teaching and Learning Instituts website ved denne illustration af et grædetræs fleksible grene og et citat:

Weeping trees grow flexible branches that flow with the wind, create openings and change with the seasons. Pedagogical partnerships require flow, flexibility and movement to inspire transformation in teaching and learning. The image of the weeping tree is meant to capture this and encourage us to look towards the wisdom of natural beings as we seek change in our approach to building more joyful and meaningful connections in educational spaces. (Artwork and quote by Lauren Lattimore '21)

De studerende i projektet blev positionereret, som dem med værdifuld indsigt i uddannelse og som dem der både evnede at undervise *og* at lære. Når de kom ind i klasseværelserne som læringskonsulenter, var de ikke studerende på modulet, men ikke desto mindre studerende inden for konteksten af 'et klasseværelse'. De passede ikke ind i de almindelige klassifikationer i klasseværelsets kulturelle rum og deres nye position påvirkede hvordan de oplevede sig selv, og hvordan de blev opfattet af andre i klasseværelset.

Læringskonsulenterne indtog en rolle *imellem* to positioner, da de hverken havde den traditionelle rolle som studerende i et klasseværelse eller den traditionelle rolle som lærer. På grund af denne liminale position udviklede læringskonsulenten perspektiver og indsigter, som transformerede deres egne uddannelsesmæssige erfaringer. Dette gav også indsigter som kunne transformere de samfundsmæssige uddannelsesforståelser, der er baseret på traditionelle hierarkier og forståelser af lærer-elev-relationen. (Cook-Sather & Alter, 2011, s. 37)

Liminalitet giver frihed til at eksperimentere

Hvordan skal begrebet liminalitet forstås i denne uddannelsesvidenskabelige sammenhæng og hvor kommer det fra? Med afsæt i sit feltarbejde i overgangsriterne hos ndembuerne i Zambia i 1950'erne, og inspireret af Arnold Van Gennep's ritualteori skrev Victor Turner sin klassiske artikel "*Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage*" (Turner, 1964).

I artiklen redegør han for begrebet liminalitet og skriver blandt andet: "*Hvis vores grundlæggende samfundsmodel er en "positionsstruktur", må vi betragte perioden med margin eller "liminalitet" som en interstrukturel situation".* (Egen oversættelse - Turner, 1964, s. 46)

Og han fortsætter: ”*Den strukturelle "usynlighed" af den liminale person har en dobbelt karakter. De er på én gang ikke længere klassificeret og endnu ikke klassificeret”.* (Ibid.). Det er denne positionsstruktur og den liminale læring som opstår, når man er positioneret ’ind imellem’, som der arbejdedes aktivt med i klasserummet i Aarhus 2023, samt i forskningsprojektet fra Bryn Mawr College.

Turners begreb om liminalitet beskriver en fase, hvor der er frihed til at eksperimentere med forskellige eksistensfaktorer (Turner, 1964). Han skriver, at læring som en forandring i ens inderste væren, kan ske i denne fase, hvor alt er i forandring, fordi man ikke længere er klassificeret, men heller ikke endnu er klassificeret. Han skriver: ”*Den mystiske viden eller "gnosis" opnået i den liminale periode menes at ændre vedkommendes inderste natur og præge, som et sejl præger voks, med egenskaberne ved hans nye tilstand. Det er ikke blot en tilegnelse af viden, men en forandring i væren.”* (Egen oversættelse - Turner, 1964, s. 51)

Forskellige perspektiver giver nuanceret indsigt

Vi forsøger i artiklen at forstå, hvad der sker, når bachelorstuderende indtager en liminal position mellem studerende og lærer, ikke med det mål at gå fra førstnævnte til sidstnævnte, men snarere med det formål at få adgang til og handle på den indsigt, som en sådan ubestemmelig tilstand giver. Vi udforsker liminalitet som en tærskel mellem og i blandt klart etablerede roller, hvor man kan dvæle ved, hvorfra man kan gå fra, og hvortil man kan vende tilbage. (Cook-Sather & Alter, 2011) En læringskonsulent siger:

> Mit engagement har givet mig mulighed for at se på oplevelsen af læring, når jeg ikke selv er engageret i den rolle [som lærende]. Hvis jeg ikke forstår noget, som professoren forklarer, forsøger jeg at finde ud af, hvorfor jeg ikke forstår det, i modsætning til at kæmpe med, hvordan man skriver kursets indhold i min notesbog. (Ibid.)

En sådan repositionering giver ikke kun læringskonsulenter adgang til, hvad anderledes positionerede elever i klassen kan opleve, den giver dem også mulighed for at analysere denne oplevelse kritisk og formulere indsigter, som de kan dele med deres fakultetspartnere - et ansvar, der kun sjældent hvis overhovedet tildeles studerende, der er indskrevet i et kursus.

En læringskonsulent beskrev hvordan vedkommendes positionering og fakultetspartnerens positionering - både i betydningen identitet og i betydningen perspektiv - gav forskellige fortolkninger af det samme klasseværelse og de interaktioner, der udspillede sig i det. Vedkommende beskrev: "*Vores forskellige perspektiver betyder, at vi ser forskellige ting, og vi har forskellige vinkler, så vi har nogle gange nogle konflikter, når vi mødes om, hvad der foregår i klasseværelset."* (Cook-Sather & Alter, 2011)

Muligheden for at udforske disse konflikter findes generelt ikke mellem fakultetsmedlemmer og studerende, der er tilmeldt deres kurser. Hvis den findes, er den altid begrænset og påvirket af det hierarkiske forhold mellem lærer og studerende. Ved at repositionere sig i klasserummet kunne læringskonsulenterne undgå at blive set som en traditionel studerende og dermed få en unik mulighed for at dele sine

indsigter om, hvordan fakultetsmedlemmer tolker og støtter læringen i klasseværelset. (Cook-Sather & Alter, 2011, s. 42)

Tre identificerede forbedringer i læringskvaliteten

I artiklen artiklen: '*What Is and What Can Be: How a Liminal Position Can Change Learning and Teaching in Higher Education',* fremhæves tre forbedrende ændringer, som læringskonsulenterne beskrev, udsprang af deres erfaringer fra projektet. De oplevede sig selv som bedre studerende og de tog et større ansvar for egen læringsproces. Endeligt så medførte deres større erfaring med netop at befinde sig i en liminal fase, at de i højere grad tog et ansvar for andres læringsproces. Dette kunne inspirere til hvordan vi kunne gentænke læringsansvar for undervisning og læring på de videregående uddannelser. De tre forbedrende ændringer uddybes i det følgende.

I modsætning til liminalitet, der kun arbejder med overgangen fra en tidligere til en ny tilstand, viser resultatet af projektet også at læringskonsulentens liminalitet er en overgang *tilbage* til en tidligere tilstand. Dette forbedrer den studerendes oplevelse som studerende, når de "vender tilbage" til "normalen". Om dette beskriver en deltager det således: *"Jeg er blevet en bedre studerende"* og *"At deltage i dette program gør mig til en mere bevidst og mere engageret studerende.*" Dette 'at blive en bedre studerende' betyder ikke blot at følge fakultetet, som en discipel gør. Det betyder snarere, at man bygger videre på det nye perspektiv, som blev udviklet i rollen som studiekonsulent og i samarbejdet med et fakultetsmedlem. En anden beskriver arbejdet med en eksamens opgave således:

> Jeg tror, jeg endte med at skrive en bedre opgave som et resultat. Jeg tror ikke, jeg ville have tænkt på det sådan her på sidste semester; Jeg ville bare have svaret på spørgsmålet. Hvorimod dette var mere som: Hvad er hensigten bag spørgsmålene? Hvorfor er disse spørgsmål sat op, som de er? Og hvordan kan jeg skrive en besvarelse, der kommer til at engagere læseren på en måde, som professoren selv leder efter, at vi skal engagere os i materialet? (Cook-Sather & Alter, 2011, s.46)

Den anden ændring, som læringskonsulenterne identificerede, var resultatet af den øgede erfaring, der er beskrevet ovenfor, og det arbejde, der krævedes af dem i samarbejdet med fakultetsmedlemmerne. Erfaring med at skelne mellem, italesætte og værdsætte flere perspektiver, samt aktivt at arbejde med disse pædagogiske erfaringer i klasseværelserne. Fra en position som studerende, der ikke følger modulet, men alligevel i rollen som læringskonsulent, som er i løbende dialog med fakultetet, sikres en unik læring om hvordan læring finder sted eller kunne finde sted. Og dermed tager læringskonsulenten mere ansvar for sin uddannelse. En studiekonsulent beskrev dette således:

> I tidligere diskussioner har jeg altid talt om, hvad en underviser gør ved os, og det har været en énvejskommunikation. Og nu er jeg i stand til at se på det som et forhold i klasseværelset; hvis vi er utilfredse over noget, der foregår, er det også elevernes rolle og ansvar at træde frem og sige noget om det. (Cook-Sather & Alter, 2011, s.47)

Den tredje form for forandring, som læringskonsulenterne beskrev, opstod som et resultat af udvikling af erfaring med netop at *være* i den liminale position. En læringskonsulent beskrev det som at: "*sidde med ubehaget*" ved at være mellem alle faste klassifikationspunkter. Nogle studerende følte et nyt ansvar efter at have oplevet denne repositionering som læringskonsulent. Det var en følelse af *"ansvar for at skabe forandring for andre*", som en læringskonsulent udtrykte det. De kunne, baseret på egen erfaring, invitere andre ind i dette liminale rum mellem det, der *er* og det, der kan *være* og dermed udfordre hierarkiet, roller, positioner og det traditionelle ansvar mellem læring, elever og lærere. (Cook-Sather & Alter, 2011)

Den liminale position har potentialet til at ændre grundliggende uddannelsesforståelser

Gennem mit eget studie af liminalitet og erfaring med uddannelsesvidenskabelig uddannelse forsøger jeg at aktualisere dette gamle feltstudie fra Bryn Mawr College, samt Victor Turners ritualteori og begrebet liminalitet i et nyt samtidigt perspektiv. Vi ser vigtigheden af at anerkende potentialet i at bringe forskellige perspektiver ind i mere demokratisk, lige og inkluderende dialog, at skabe rum for en sådan dialog, inden for hvilken fakultetet og studerende overvejer sammen, hvordan læring foregår eller kunne foregå i klasserummet på universitet.

At arbejde aktivt med mulighederne i det liminale rum giver fakultet og studerende mulighed for at fokusere på overgangen fra en tilstand til en anden og det opfordres at revidere elev- og læreransvar.

Artiklen hér har med afsæt i Cook-Sather & Alters, samt Victor Turners arbejde forsøgt at illustrere, hvordan læringskonsulentens liminale position har potentialet til at ændre, hvordan vi konceptualiserer lærings- og undervisningsansvaret, for en større kvalitet i læring og refleksion. Desuden kunne dette perspektiv også udfordre grundliggende forståelser af, hvordan undervisning og læringsansvar på videregående uddannelser fungerer og kunne fungere. (Cook-Sather & Alter, 2011, s. 51)

Litteraturliste

Cook-Sather, A. & Alter, Z. (2011): *What Is and What Can Be: How a Liminal Position Can Change Learning and Teaching in Higher Education.* American Anthropological Association. Stable URL: https://www.jstor.org/stable/41237233

Gennep, A. (1908). Rites de passages. *The university of Chicago Press*: https://archive.org/details/theritesofpassage/page/n3/mode/2up?view=theater

Turner, V. (1964). Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage. *Reprinted in Myth, Ritual, Symbolism and Taboo.* https://blogs.baruch.cuny.edu/outsiders/files/2015/01/Victor-Turner-Betwixt-and-Between.pdf

Turner, V. (1991). *The forest of symbols: aspects of Ndembu ritual*. Ithaca: Cornell University Press

Foto og citat fra Bryn Mawr Teaching and Learning Instituts website: Artwork and quote by Lauren Lattimore '21. https://www.brynmawr.edu/inside/academic-information/centers-institutes/teaching-learning-institute